

Η ΕΠΙΣΦΑΛΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Του Χρήστου Τριανταφύλλου.

1. Εισαγωγή

Με τον όρο επισφαλής εργασία γίνεται συνήθως αναφορά σε μορφές απασχόλησης που παρουσιάζουν ελάχιστες διασφαλίσεις για τον εργαζόμενο, ως προς το να υπάρξει ή να διατηρηθεί σε ένα κοντινό μέλλον ένα «αποδεκτό» επίπεδο διαβίωσης, πράγμα που οδηγεί σε ένα βαθύ αίσθημα αβεβαιότητας για το μέλλον και ένα αίσθημα επισφάλειας.

Γενικά όταν η αγορά εργασίας δεν βρίσκεται σε κατάσταση πλήρους απασχόλησης - υπάρχουν δηλαδή υψηλά ποσοστά ανεργίας - και σε αντίθεση με τις συμβάσεις αορίστου χρόνου / σταθερής απασχόλησης, η εν λόγω απασχόληση αφορά σε προσωρινή απασχόληση (*συμβάσεις ορισμένου χρόνου, εποχική απασχόληση*) *δανεισμό εργαζομένων, stages και διάφορες επιδοτούμενες θέσεις εργασίας*. Ωστόσο η επισφάλεια δεν αφορά αναγκαστικά όλους τους εργαζόμενους με αυτού του είδους τις μορφές απασχόλησης.

Για έναν εργαζόμενο οι καταστάσεις επισφαλούς εργασία μπορούν να έχουν **διάφορες αιτίες** και κυρίως :

- Θέσεις εργασίας προσωρινού χαρακτήρα (Προσωρινή απασχόληση με συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου, εποχική..) ιδιαίτερα σε κλάδους / δραστηριότητες ή επαγγέλματα όπου υπάρχουν υψηλά ποσοστά ανεργίας
- Μερική απασχόληση (κυρίως μη εθελούσια).
- Έλλειψη ή ελλιπής κάλυψη σε σχέση με την ανεργία (ανεπαρκές επίπεδο κάλυψης είτε αυτό αφορά στο ύψος του

επιδόματος ανεργίας, στην διάρκεια χορήγησης του ή ακόμη στις προϋποθέσεις πρόσβασης στο επίδομα).

- Ανεπαρκώς αμειβόμενη εργασία που να επιτρέπει ένα αποδεκτό επίπεδο συνθηκών διαβίωσης (χαμηλές αμοιβές...).
- Θέσεις εργασίας με ρήτρες γεωγραφικής κινητικότητας
- Θέσεις εργασίας σε επιχειρήσεις που αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσκολίες ή σε κλάδους με τεχνολογικές αλλαγές όπου η πιθανότητα απόλυσης «για οικονομικούς λόγους» είναι υψηλή.
- Ένα αδύναμο κράτος, ανίκανο να προστατέψει τους εργαζόμενους σε περίπτωση μη τήρησης της σύμβασης εργασίας τους ή από την αδήλωτη εργασία (μαύρη εργασία).

Είναι δύσκολο να προβεί κανείς σε μία συγκριτική ανάγνωση των διάφορων φαινομένων επισφάλειας της εργασίας/απασχόλησης στην Ευρώπη. Ο όρος επισφάλεια δεν αποτελεί ομοιογενή κατηγορία και η έννοια μπορεί να διαφέρει από την μία χώρα στην άλλη, σε ορισμένες μάλιστα χώρες μπορεί και να μην χρησιμοποιείται ή να μην έχει το ισοδύναμο που έχει κάπου αλλού. Από την μία εθνική πραγματικότητα στην άλλη ορισμένα στατιστικά δεδομένα μπορεί να παραπέμπουν σε εντελώς διαφορετικές κοινωνικές καταστάσεις. Κατά συνέπεια πρέπει να διευρυνθεί το φάσμα της παρατήρησης του φαινομένου και να ενσωματωθούν στην ανάλυση οι διάφορες διαστάσεις που χαρακτηρίζουν την μισθωτή εργασία, όπως το θεσμικό και κανονιστικό πλαίσιο της απασχόλησης, η θέση και

ο ρόλος των δημόσιων πολιτικών για την απασχόληση, η κατάσταση των εργασιακών σχέσεων, τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης / προστασίας κ.λ.π.

Σε γενικές γραμμές οι διαστάσεις του φαινομένου της επισφαλούς εργασίας σχετίζονται με:

- το βαθμό βεβαιότητας σχετικά με την συνέχιση της εργασίας
- την έννοια του «ελέγχου» της εργασίας από τον εργαζόμενο (αν δηλαδή ο εργαζόμενος έχει τον έλεγχο των ωραρίων του, του ρυθμού εργασίας του και της αμοιβής του)
- τη δυνατότητα να επωφεληθεί μίας καλής κοινωνικής προστασίας
- το θέμα των εισοδημάτων (αποδοχών) που συνδέονται με την εν λόγω απασχόληση (μορφές απασχόλησης)

Επίσης μία άλλη διάσταση συνδέεται με το ρόλο των επισφαλών μορφών απασχόλησης στις επαγγελματικές μεταβάσεις (επαγγελματικές διαδρομές) των εργαζομένων όπου κυριαρχεί το εξής ερώτημα: αυτές οι μορφές απασχόλησης ευνοούν την είσοδο των ατόμων στην αγορά εργασίας; ή αντίθετα τους εγκλωβίζουν σε ένα κύκλο ευκαιριακής απασχόλησης από τον οποίο δεν καταφέρνουν να εξέλθουν;

2. Ορισμένες βασικές πτυχές / διαστάσεις του φαινομένου στην Ελλάδα

Με βάση τα παραπάνω δεν υπάρχει σε εθνικό επίπεδο μία συγκεκριμένη στατιστική κατηγορία η οποία να είναι σε θέση να αποδώσει αυτή την κοινωνική πραγματικότητα με τις πολύμορφες πτυχές της. Συνοπτικά, η κατάσταση της επισφαλούς εργασίας

στην Ελλάδα απορρέει συνδυαστικά από:

- a. **Επισφάλεια σε σχέση με την μορφή της σύμβασης εργασίας:** προσωρινή απασχόληση (τόσο στον ιδιωτικό αλλά και στο δημόσιο τομέα με αυξητικές τάσεις στον τελευταίο) μερική απασχόληση (κυρίως μη εθελούσια), δανεισμός εργαζομένων, *stages* και επιδοτούμενες θέσεις εργασίας, αλλά επίσης από δύο άλλες σημαντικές για την Ελλάδα μορφές εργασίας, δύσκολα προσεγγίσιμες στατιστικά, που είναι η «ψευδο - αυτοαπασχόληση» («ψευδο - ανεξάρτητη» εργασία) και η *αδήλωτη εργασία*.
- b. **Επισφάλεια σε σχέση με το εισόδημα:** Χαμηλό επίπεδο μισθών και μισθολογικές ανισότητες, χαμηλό επίπεδο κοινωνικής προστασίας ειδικότερα σε ότι αφορά στο θέμα της ανεργίας (επίπεδο επιδομάτων ανεργίας, διάρκεια χορήγησης και προϋποθέσεις πρόσβασης) αλλά και εν γένει (χαμηλές δημόσιες παροχές σχετικά με την συμφιλίωση εργασιακού και οικογενειακού βίου).

Σε μία προσπάθεια προσέγγισης του φαινομένου στην Ελλάδα παραθέτουμε ορισμένα στοιχεία που μπορούν να βοηθήσουν στην ανάδειξη ορισμένων βασικών πτυχών του.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού (2006 Β' τριμήνου), το ποσοστό ανεργίας διαμορφώθηκε στο 8,8% του εργατικού δυναμικού της χώρας, ενώ οι **άνεργοι ξεπερνούν τις 427.000 άτομα**. Το εργατικό δυναμικό, το οποίο ανέρχεται στα 4.880.000 άτομα, αντιστοιχεί στο 68,2% του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας (15-64 ετών) και η απασχόληση, η οποία πλησιάζει τα 4.453.000

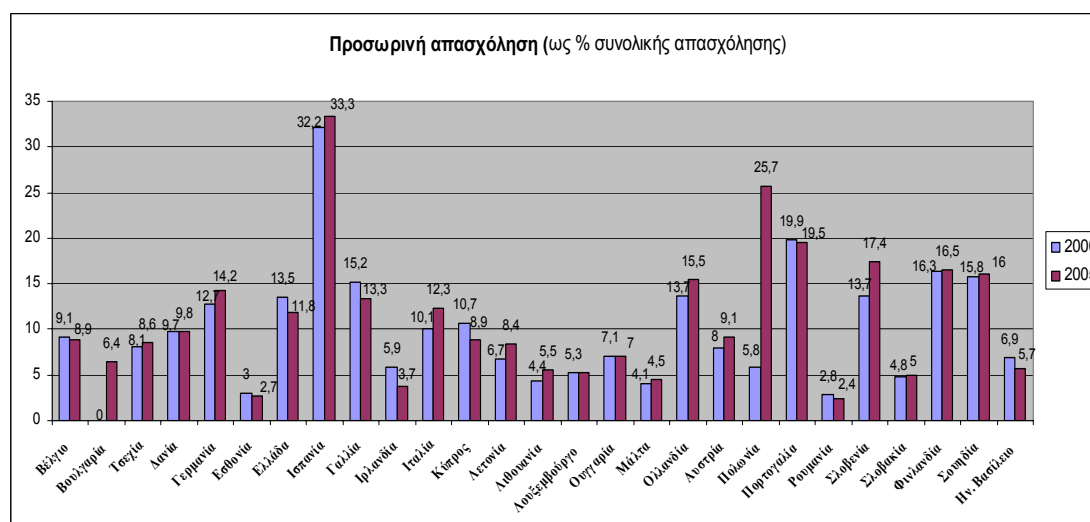
άτομα, αντιστοιχεί στο 62,3% του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας. Το 63,7% των απασχολούμενων είναι μισθωτοί, πάνω από το 1/5 είναι αυτό-απασχολούμενοι (21,6%), το 8,2% είναι εργοδότες και το υπόλοιπο 6,5% εργάζονται ως συμβοηθούντα και μη αμειβόμενα μέλη.

2.1. Προσωρινή και μερική απασχόληση

Με τη μορφή της **προσωρινής απασχόλησης εργάζονται το 2006 περί τα 307.600 άτομα**, όπου το ήμισυ αυτών είναι γυναίκες. Το ποσοστό της προσωρινής απασχόλησης στην Ελλάδα ανέρχεται περίπου στο 11% έναντι

14% στην Ευρωπαϊκή Ένωση, (13,3% στις γυναίκες & 9,1% στους άνδρες).

Η σύμβαση ορισμένου χρόνου αποτελεί την συνηθέστερη πρακτική ευελιξίας στην Ελλάδα και την πλέον διαδεδομένη έκφραση της προσωρινής απασχόλησης. Η χρήση των λόγω συμβάσεων αξιοποιείται από τις επιχειρήσεις για καταστρατήγηση εργασιακών δικαιωμάτων διότι η λήξη τους δεν συνεπάγεται καταβολή αποζημίωσης. Η διαδοχική μάλιστα χρήση συμβάσεων ορισμένου χρόνου αποτελεί διαδεδομένη πρακτική τόσο στον ιδιωτικό όσο και στον δημόσιο τομέα.

Το **2006, περί τα 261.200 άτομα** εργάζονται με **μερική απασχόληση** από τα οποία το 69,0% είναι γυναίκες. Το ποσοστό της μερικής απασχόλησης διαμορφώνεται στο 5,9% (10,4% για τις γυναίκες και 3,0% για τους άνδρες). Σε σχέση με το προηγούμενο έτος οι μερικώς απασχολούμενοι αυξάνονται κατά 50.200 άτομα (πάνω από το ήμισυ αυτών είναι γυναίκες το 54,0%), με αποτέλεσμα 7 στα 10 άτομα με τα οποία αυξήθηκε η συνολική απασχό-

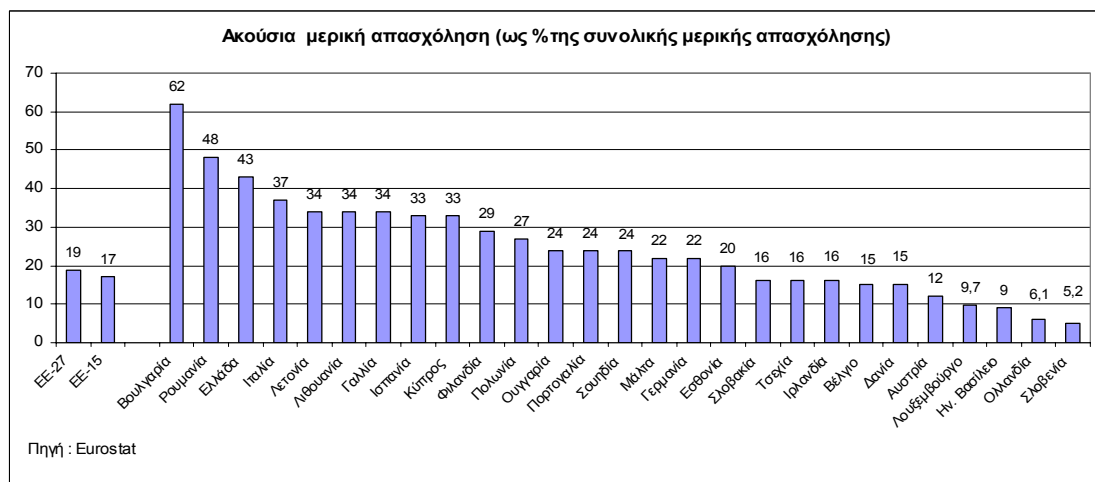
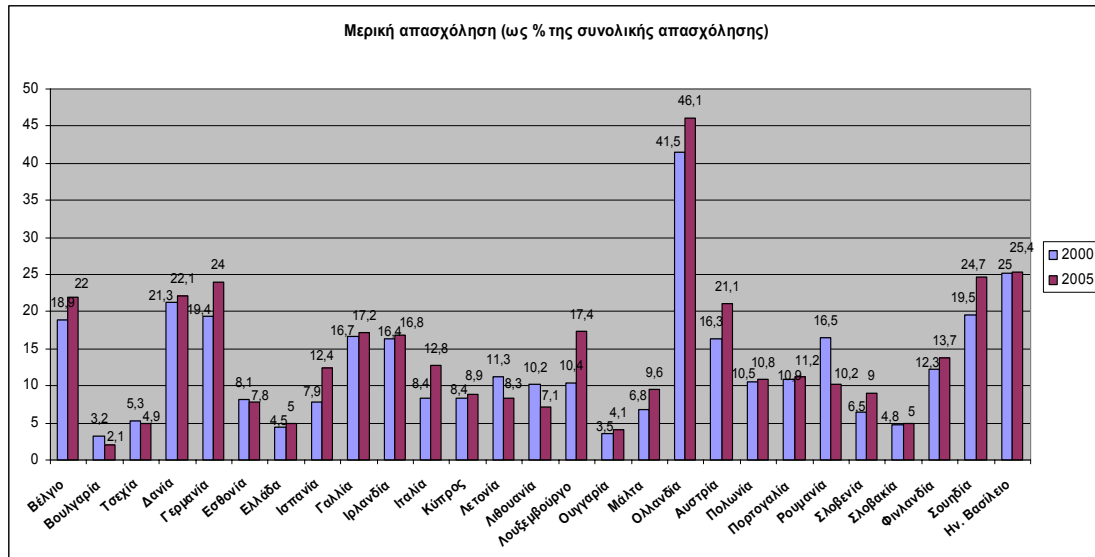
ληση να οφείλεται σε αύξηση των μερικώς απασχολούμενων.¹

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat το ποσοστό της μερικής απασχόλησης στην Ελλάδα είναι πολύ μικρότερο του μέσου όρου της ΕΕ (5,7% Ελλάδα, 21% στην ΕΕ-15 και 18% στην ΕΕ-25) αν και τα τελευταία χρόνια παρουσι-

¹ Γ. Κρητικίδης «Η απασχόληση & η ανεργία το 2006» ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΙΝΕ-ΓΣΕΕ, Τεύχος 135, 2007.

άζει αύξηση. Το θεσμικό πλαίσιο δεν εμποδίζει την αύξηση της μερικής απασχόλησης, οι επιχειρήσεις προτιμούν άλλες μορφές ευελιξίας και επίσης οι εργαζόμενοι γνωρίζουν τα δεδομένα της μερικής απασχόλησης (ιδιαίτερα χαμηλές αμοιβές, ανασφάλι-

στη εργασία, απλήρωτη υπερεργασία...) και δεν προστρέχουν σε αυτήν. **Η Ελλάδα παρουσιάζει από τα μεγαλύτερα ποσοστά ακούσιας μερικής απασχόλησης (43% στην Ελλάδα έναντι 17% στην ΕΕ-15 και 19% στην ΕΕ-27).**

Το ποσοστό τόσο των μερικώς όσο και των προσωρινά απασχολούμενων στο δημόσιο τομέα είναι μικρότερα από τα αντίστοιχα ποσοστά του ιδιωτικού τομέα. Ειδικότερα, τα ποσοστά μερικής και προσωρινής απασχόλησης στον δημόσιο τομέα ανέρχονται σε 3,1% και 8,9% αντίστοιχα, έναντι 6,7% και 11,9% των αντίστοιχων ποσοστών του ιδιωτικού τομέα. Στον δημόσιο τομέα απασχολείται το 12,0% του συνόλου των μερικώς απασχολού-

μενων και το 29,0% των προσωρινά απασχολούμενων (!)

Ενδιαφέρον ως προς την τάση παρουσιάζει η εξέταση των ροών προς την απασχόληση το έτος 2006. Διαπιστώνεται ότι το μεγαλύτερο μέρος όσων εισήλθαν στην απασχόληση κατευθύνθηκε προς την μισθωτή απασχόληση (157.149 άτομα αριθμός που αντιστοιχεί στο 81% όσων βρήκαν απασχόληση το 2006), ενώ σημαντικό

μερίδιο αυτών εντάχθηκε με τη μορφή της προσωρινής απασχόλησης, περί τα 72.354 (δηλαδή το 46%). Ενώ στον ιδιωτικό τομέα η συμμετοχή των προσωρινά απασχολούμενων δεν ξεπερνά το 40% (47.059 άτομα στους 119.353 μισθωτούς), στον δημόσιο τομέα πλησιάζει τα 2/3 όσων εισήλθαν ως μισθωτοί (25.295 άτομα στους 37.796 μισθωτούς)².

2.2. Ψευδο - αυτοαπασχόληση και αδήλωτη εργασία

Επί σειρά ετών, εκθέσεις διεθνών οργανισμών όπως ο ΟΟΣΑ για παράδειγμα, μιλάνε για δυσκαμψίες της αγοράς εργασίας στις χώρες της Νότιας Ευρώπης (Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία και Πορτογαλία). Ωστόσο παραβλέπουν την ύπαρξη ενός άτυπου και εκτεταμένου ανεπίσημου τομέα που αποτελεί μία βαθιά διάρθρωση των οικονομιών και των κοινωνιών του Νότου. Με άλλα λόγια η προσέγγιση της (εξωτερικής) ευελιξίας σε σχέση με τα δεδομένα των προηγμένων χωρών του ΟΟΣΑ, ξεχνάει τις άτυπες μορφές ευελιξίας που αναπτύσσονται στις χώρες του Νότου.

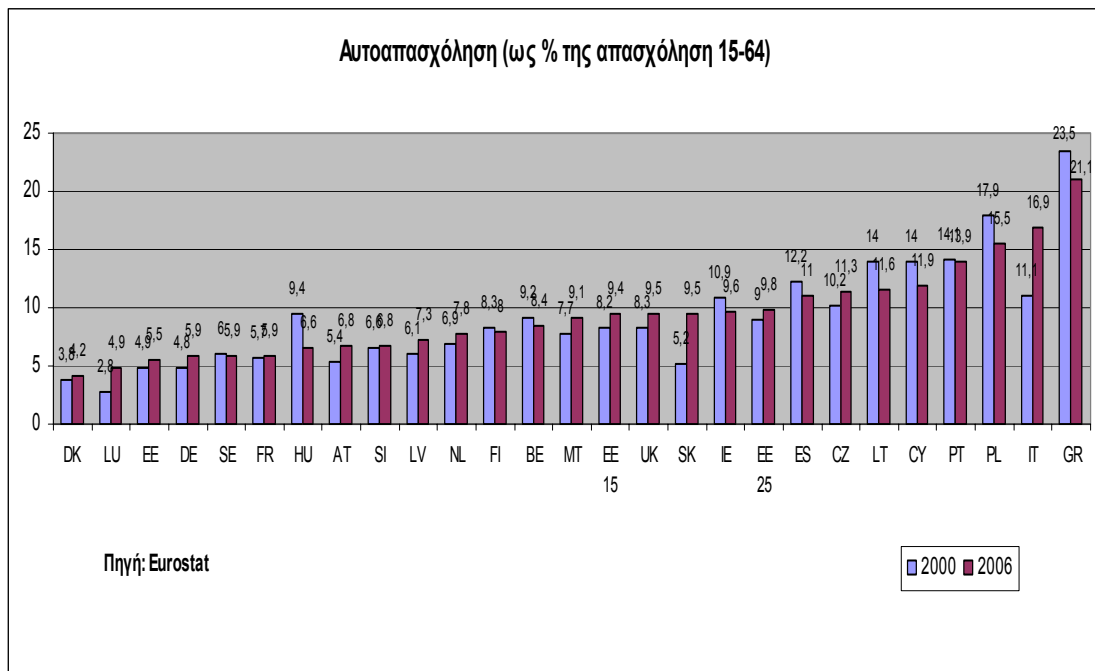
Μια από αυτές τις μορφές αφορά την ανάπτυξη «γκρίζων ζωνών απασχόλησης» που τοποθετούνται μεταξύ μισθωτής εργασίας και αυτοαπασχόλησης. Το βασικό χαρακτηριστικό των υβριδικών αυτών μορφών εργασίας είναι ότι ο εργαζόμενος απασχολείται σε συνθήκες που προσομοιάζουν με τις συνθήκες της μισθωτής εργασίας, θεωρείται όμως ως ανεξάρτητος (ελεύθερος επαγγελματίας). Κατά συνέπεια, επωμίζεται όλους τους κινδύνους (κίνδυνο απασχόλησης) και τα μειονεκτήματα (κοινωνική ασφάλιση, δικαιώματα εργατικού κώδικα) του

στάτους του ανεξάρτητου (ελεύθερου επαγγελματία) χωρίς να μπορεί να επωφεληθεί των πλεονεκτημάτων που συνήθως απορρέουν (αυτονομία δράσης). Κατά συνέπεια οι δυνατότητες εξωτερικής ευελιξίας, που προσφέρουν αυτές οι υβριδικές μορφές μεταξύ μισθωτού και ελεύθερου επαγγελματία, είναι πολύ πιο εκτεταμένες από κάθε άλλη μορφή (επίσημης) απορρύθμισης της αγοράς εργασίας.

Η χρήση των μορφών απασχόλησης με το καθεστώς των συμβάσεων έργου ή των ανεξάρτητων υπηρεσιών είναι ιδιαίτερα διαδομένη στην Ελλάδα συχνά μάλιστα υποκρύπτει μισθωτή εργασία. Σοβαρό ερώτημα αποτελεί κατά πόσο η χρήση του θεσμού του δελτίου παροχής υπηρεσιών (ΔΠΥ) ανταποκρίνεται στο περιεχόμενο της σύμβασης στο οποίο αναφέρεται, απευθύνεται σε απασχόληση που βρίσκεται στην «γκρίζα ζώνη» μεταξύ εξαρτημένης και ανεξάρτητης εργασίας ή τέλος έχει ως μοναδικό στόχο την καταστρατήγηση της εργατικής νομοθεσίας³. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την δημιουργία μιας πλασματικής εικόνας για το μέγεθος των αυτόαπασχολούμενων στην Ελλάδα (21 % το υψηλότερο στην ΕΕ).

² Γ. Κρητικίδης «Η απασχόληση & η ανεργία το 2006» ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΙΝΕ-ΓΣΕΕ, Τεύχος 135, 2007.

³ Βλέπε Γ. Κουζής «Εργασιακές σχέσεις και ευρωπαϊκή ενοποίηση. Ευελιξία και απορρύθμιση ή αναβάθμιση της εργασίας;» Μελέτες ΙΝΕ-ΓΣΕΕ 2001,

Η αδήλωτη εργασία πλήττει όλα τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε διαφορετικό ρυθμό. Παρά την σημασία και σπουδαιότητα του φαινομένου υπάρχουν αντικειμενικές δυσκολίες προσέγγισης σε ότι αφορά στην ακριβή έκτασή του. Το μέγεθός της εκτιμάται στην Ε.Ε.- 27 από 10-28 εκατ. άτομα ή από 7%-19% του όγκου της συνολικής δηλωμένης απασχόλησης και αντιστοιχεί σε όρους ΑΕΠ σε ποσοστό της τάξης κατά μέσο όρο 7%-16%. **Στην Ελλάδα** το μέγεθός της εκτιμάται ότι ανέρχεται σε 25% του όγκου της συνολικής απασχόλησης και αντιστοιχεί σε ΑΕΠ της τάξης άνω του 20% του ΑΕΠ της χώρας.⁴ Στην Ελλάδα οι κλάδοι που συγκεντρώνουν μεγάλο ποσοστό αδήλωτης εργασίας είναι οι κατασκευές, το λιανικό εμπόριο, ξενοδοχεία και εστιατόρια, η γεωργία, υπηρεσίες καθαρισμού κ.λ.π. Η πλειοψηφία των αδήλωτων εργαζομένων ανήκει στις ευάλωτες ομάδες που δεν έχουν τη δύναμη να διαπραγματευτούν τους όρους και τις συνθήκες εργασίας (άνεργοι, αυτοαπασχο-

λούμενοι, εποχιακοί και μετανάστες). Η μετανάστευση τροφοδοτεί παραδοσιακά το φαινόμενο της αδήλωτης εργασίας κυρίως στον κλάδο της γεωργίας και των κατασκευών. Η αντιμετώπισή της αποτελεί ζήτημα ζωτικής σημασίας για την καταπολέμηση της παραοικονομίας, την αναβάθμιση του συστήματος των εργασιακών σχέσεων, την βελτίωση του συστήματος κοινωνικής προστασίας και των όρων λειτουργίας της αγοράς εργασίας και φυσικά την ένταξη των αδήλωτων εργαζομένων σε συνθήκες νόμιμης εργασίας.

Τέλος σε μεγάλο τμήμα της ελληνικής αγοράς εργασίας κυριαρχεί μία ευελιξία πολύ πιο ισχυρή και άναρχη από ότι στις χώρες της κεντρικής και βόρειας Ευρώπης. Η ύπαρξη αυτής της παράτυπης (παράνομης) ευελιξίας παρέχει στις επιχειρήσεις πολύ περισσότερα περιθώρια ευελιξίας από την όποια θεσμοθετημένη απορρύθμιση.

⁴ «Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση», Ετήσια Έκθεση ΙΝΕ-ΓΣΕΕ 2007

2.3. Χαμηλοί μισθοί και μισθολογικές ανισότητες

Η ανάλυση του εισοδήματος από μισθωτές υπηρεσίες⁵ (με βάση τα στοιχεία ΕΣΥΕ, ΕΕΔ Β τριμήνου 2006) αναδεικνύει σχετικά με τις καθαρές μηνιαίες αποδοχές ότι:

- Το 41% του συνόλου των μισθωτών στον ιδιωτικό τομέα έχει μηνιαίες καθαρές αποδοχές χαμηλότερες των 750€ ενώ το 77% χαμηλότερες των 1000€.
- Το 61,8 % των μισθωτών με προσωρινή απασχόληση έχει μηνιαίες καθαρές αποδοχές χαμηλότερες των 750€ ενώ το 89% χαμηλότερες των 1.000€ (το δε 25% μηνιαίες αποδοχές < 500€).

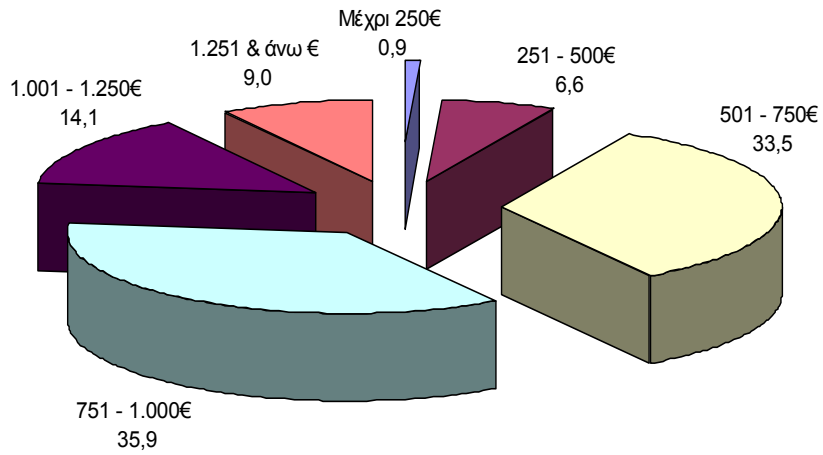
Δύο στους τρεις απασχολούμενους με καθεστώς μερικής απασχόλησης, έχουν καθαρό μηνιαίο εισόδημα που δεν υπερβαίνει τα 500 ευρώ και στην πλειοψηφία τους (8 στους 10 εργαζόμενους) είναι γυναίκες.

Η Ελλάδα διακρίνεται για τις οικονομικές της ανισότητες, με την έννοια ότι το εισόδημα των 20% περισσότερο εύπορων ελλήνων είναι συστηματικά περίπου το εξάπλάσιο από το εισόδημα των 20% λιγότερο εύπορων ελλήνων. Από τα στοιχεία της ΕΣΥΕ για το 2005 προκύπτει ότι το 20% των ελληνικών νοικοκυριών βρίσκεται κάτω από το όριο φτώχειας (μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις), και ειδικότερα το 20% των συνταξιούχων, το 32,8% των ανέργων, το 41% των μονογονεϊκών οικογενειών και το 12,9% των εργαζομένων. Ειδικότερα σε ότι αφορά στους «φτωχούς εργαζόμενους», τα ποσοστά στην Ελλάδα είναι από τα

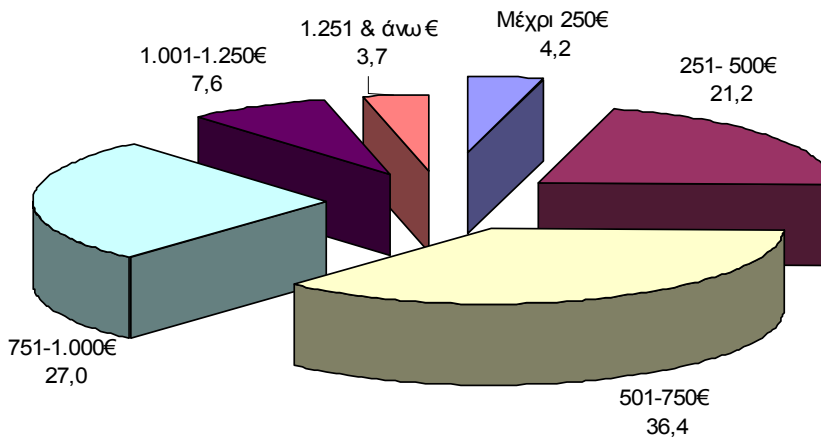
υψηλότερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, δεδομένου ότι το ποσοστό των εργαζομένων με κίνδυνο να βρεθεί κάτω από το όριο της φτώχειας (60% του ενδιάμεσου εισοδήματος μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις) ανέρχεται σε 12% για τους εργαζόμενους με πλήρη απασχόληση και 24% για τους μερικά απασχολούμενους.

⁵ «Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση», Ετήσια Έκθεση ΙΝΕ-ΓΣΕΕ 2007

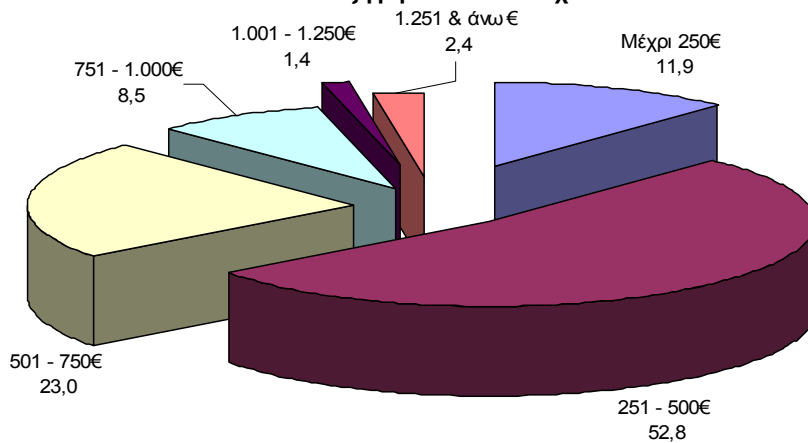
Ποσοστιαία κατανομή των μισθωτών ανα κατηγορία μηνιαίων αποδοχών στην Ιδιωτική επιχείρηση

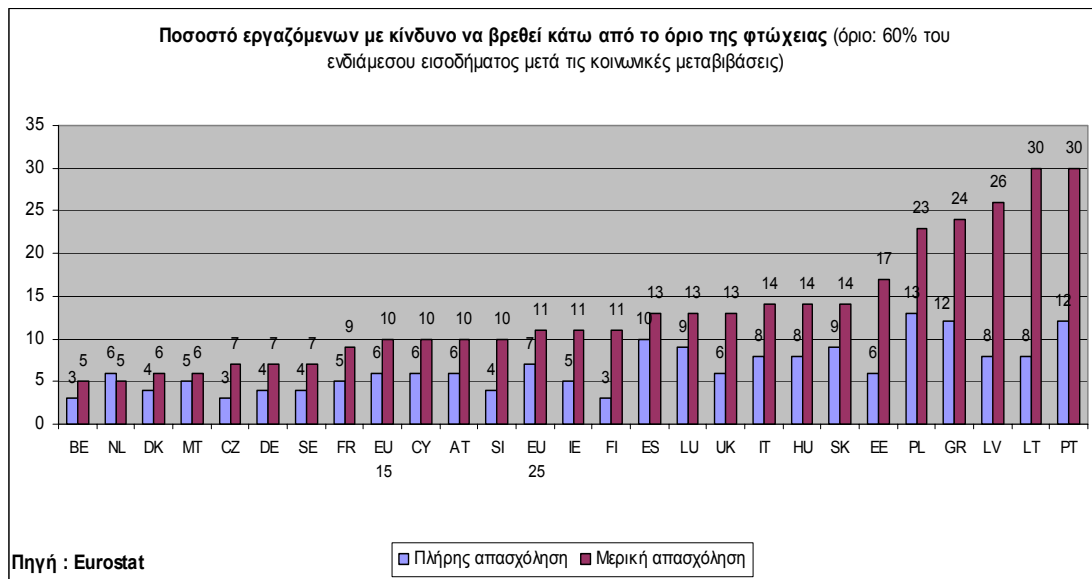

Ποσοστιαία κατανομή των μισθωτών με Προσωρινή απασχόληση ανα τάξη μηνιαίων αποδοχών

Ποσοστιαία κατανομή των μισθωτών με Μερική απασχόληση ανα τάξη μηνιαίων αποδοχών

2.4. Υψηλά ποσοστά ανεργίας – χαμηλά επιδόματα

Το παρατεταμένο υψηλό επίπεδο ανεργίας στην χώρα μας (8,9% το 2006) αποδεικνύει την αδυναμία της ελληνικής οικονομίας και της αγοράς εργασίας να απορροφά δυναμικά, τόσο τους νεοεισερχόμενους στην απασχόληση, όσο και τους ήδη ανέργους. Οι προϋποθέσεις χορήγησης του επιδόματος ανεργίας είναι τόσο περιοριστικές ώστε αυτό να καταβάλλεται σε λιγότερους από τους μισούς ανέργους και για διάστημα που δεν ξεπερνά τους 12 μήνες. Την ίδια στιγμή οι μακροχρόνια άνεργοι (12 μήνες και πάνω) αντιστοιχούν στο 57,7% του συνόλου των ανέργων και αποκλείονται από το επίδομα ανεργίας. Ταυτόχρονα, σύμφωνα με τον πρόσφατο νόμο 3352/07, διαβαθμίζεται το επίδομα ανεργίας ανάλογα με την μορφή απασχόλησης με σοβαρές συνέπειες για τους μερικά απασχολούμενους (183€ το μήνα επίδομα ανεργίας). Η επίκληση των δημοσιονομικών περιορισμών για την μη ουσιαστική αύξηση του επιδόματος ανεργίας το οποίο ανέρχεται σήμερα στο 50% του κατώτατου μισθού (αίτημα ΓΣΕΕ για 80% και την διεύ-

ρυνση του χρόνου καταβολής του) είναι τουλάχιστον λανθασμένη και κοινωνικά άδικη.

Εν κατακλείδι, οι επιπτώσεις για τους επισφαλείς εργαζόμενους είναι πολλαπλές και προφανείς: χαμηλότερες αμοιβές, χειρότερες συνθήκες εργασίας, λιγότερα εργασιακά και κοινωνικά δικαιώματα, αβεβαιότητα ως προς την επαγγελματική τους εξέλιξη αλλά και ως προς τον σχεδιασμό του μέλλοντος, χαμηλότερη πρόσβαση ή και αποκλεισμός από τα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης της επιχείρησης, αποστασιοποίηση από την συλλογική δράση κ.λπ .

Ωστόσο οι συνέπειες είναι ευρύτερες σε όρους κοινωνικής συνοχής, διαρροής πόρων από τα ασφαλιστικά ταμεία, αλλά και στον παραγωγικό ιστό δεδομένου ότι η αύξηση της επισφάλειας δεν συνάδει με την προώθηση της καινοτομίας, οι επιχειρήσεις επαναπαύονται σε συνθήκες χαμηλού κόστους και δεν αναζητούν άλλες λύσεις με οδυνηρές μεσομακροπρόθεσμα συνέπειες, που έρχονται να ενδυναμώσουν τον κύκλο της επισφάλειας.

3. Αντιμετώπιση του προβλήματος της επισφαλούς εργασίας

Η περαιτέρω διερεύνηση, η ανάδειξη του εύρους και των επιπτώσεων του φαινομένου της επισφαλούς εργασίας στην δημόσια συζήτηση, καθώς και η συνειδητοποίηση σχετικά με την αναγκαιότητα αναζήτησης ικανοποιητικών λύσεων στις βασικές πτυχές του προβλήματος, αποτελεί προϋπόθεση και αφετηρία για την διαμόρφωση συγκεκριμένων πολιτικών και δράσεων για την αντιμετώπισή του.

Οι άξονες παρέμβασης και δράσης αφορούν κατ' αρχή στον σεβασμό και τήρηση των εργασιακών δικαιωμάτων (με εφαρμογή του υφιστάμενου κώδικα εργασίας) και βεβαίως την κατάκτηση νέων δικαιωμάτων τόσο μέσα από την νομοθετική οδό όσο και διαμέσου της συλλογικής διαπραγμάτευσης. Η χαμηλή δυνατότητα και οργάνωση των επισφαλών εργαζομένων απαιτεί την ανάπτυξη νέων συμμαχιών ανάμεσα στους εργαζόμενους και στους συλλογικούς κοινωνικούς φορείς. Η ανάδειξη του προβλήματος μέσα από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αλλά και μέσα από την δράση στο χώρο εργασίας, με καμπάνιες για την κινητοποίηση των πολιτών, των δημόσιων αρχών, ώστε να αυξηθεί η διαπραγματευτική ικανότητα των επισφαλών εργαζομένων και ενδεχομένως καμπάνιες με στόχο επιχειρήσεις που κάνουν κατάχρηση της επισφαλούς εργασίας ώστε να υποχωρήσει η κοινωνική ανασφάλεια.

Με άλλα λόγια, για να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της επισφαλούς εργασίας πρέπει να αντιμετωπιστούν τα θέματα της προσωρινότητας και της μη τήρησης των συμβάσεων, της αδήλωτης εργασίας και της ψευδο-αυτοασχόλησης, των χαμηλών μισθών, της

χαμηλής κοινωνικής προστασίας (ιδιαίτερα σε περίπτωση ανεργίας) ενώ απαιτείται παράλληλα στήριξη των επισφαλών εργαζομένων μέσα από αξιόπιστες δημόσιες πολιτικές κατά την περίοδο μετάβασης από την μία δουλειά στην άλλη (εκτός δηλαδή από ικανοποιητικά επιδόματα ανεργίας, χρειάζονται αποτελεσματικοί μηχανισμοί στήριξης των ανέργων και σοβαρή κατάρτιση και όχι καταρτίσεις που απλά συνεισφέρουν στην μείωση των επίσημων ποσοστών ανεργίας και καλλιεργούν ψευδαισθήσεις ότι δημιουργούν ευκαιρίες).

Η αντιμετώπιση του προβλήματος απαιτεί συνδυασμό πολιτικών, μέτρων και ενεργειών με ουσιαστική εφαρμογή στην πράξη, χρησιμοποιώντας τόσο την νομοθετική όσο και διαπραγματευτική οδό (συλλογική διαπραγμάτευση και συλλογικές συμβάσεις), ενώ απαραίτητες προϋποθέσεις αποτελούν η ενδυνάμωση και η ουσιαστική λειτουργία των εποπτικών μηχανισμών (επιθεώρηση εργασίας), η συνδικαλιστική παρέμβαση, η οργάνωση των άτυπων εργαζομένων και η νομιμοποίηση και ασφαλιστική κάλυψη των μεταναστών.

Επίσης είναι απαραίτητη η ουσιαστική αύξηση του επιδόματος ανεργίας, της επιμήκυνσης του χρόνου χορήγησης και η αναθεώρηση των προϋποθέσεων πρόσβασης σε αυτό (απόκτηση δικαιώματος), ενώ παράλληλα χρειάζεται αύξηση της χρηματοδότησης αλλά και βελτίωση των αποκαλούμενων ενεργών πολιτικών αγοράς εργασίας (πλήρη αναθεώρηση προς την κατεύθυνση της ουσιαστικής και ποιοτικής κατάρτισης και δια βίου εκπαίδευσης, στήριξη των ανέργων για εξεύρεση εργασίας μέσω ενίσχυσης των δημόσιων πολιτικών και όχι μέσω των ιδιωτικών γραφείων).

Αυστηροποίηση των ποινών για όσους χρησιμοποιούν ανασφάλιστη εργασία και αναζήτηση μέτρων ώστε να καταστεί ασύμφορη η προσωρινή εργασία για τις επιχειρήσεις μέσα από την διαφοροποίηση ως προς την φορολόγηση και τις κοινωνικές εισφορές στα ταμεία.

Τέλος, απαιτείται μία άλλη μακροοικονομική και κυρίως φορολογική και κοινωνική πολιτική που θα στοχεύουν στην ανάπτυξη και στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, στην μείωση των εισοδηματικών και κοινωνικών ανισοτήτων, στην ουσιαστική στήριξη των ανέργων και των επισφαλών εργαζομένων (και των αδύναμων εν γένει κοινωνικών στρωμάτων), επιδιώκοντας μία θέση στον διεθνή καταμερισμό εργασίας μέσα από ένα άλλο αναπτυξιακό μοντέλο που θα πρέπει να διαφέρει ριζικά από αυτό της «κινεζοποίησης» των εργασιακών σχέσεων και των εργασιακών και κοινωνικών δικαιωμάτων.